

Metelko cël Krajnec ino Gutsmanne je malo drugja, kakor Korošec, ob kratkem: Slovenske gramatike ino slovenskega pisanja po vseh podnarečjih še neimamo!! Po vsi pravici imá zato pravopisna postava: „Piši, kakor govoriš“ ali s pristavkom „kakor dobro govoriš“ ovèržena biti, ino veliko bolje takó stati: „Piši kakor slovensko ljudstvo (po etimologii ino bližnjih slavjanskih narečjih) prav govori. Po tem se nadejamo, da bodo Novice, kër jih orel uže vse nebo cèlega Slovenstva vesélo obléta, rade prijemale vsak popravek iz podnarečij v svoji besédi. Na nogé! vzdramite se Slovenci! temá uže beží iz vašega neba — Hrovatam lepa Daníca, Dalmatincom mlada Zora sveti — tude vam se uže dení — poglednite se bratje po edni materi, ino se za take spoznajte, da si prijazno k svojemu izobraženju róke molite. — G. Krempel so se v tej réci veliko trudili, vsem Slovencom, ne le Štajercem z besedo vgoditi. — Bog jim daj v tem dosta naslédovnikov. Rečemo pak z veliko gotovostjo, da nigdo ní teliko dolžen, slovensko besédo po vse póte podpirati ino popravljati, kakor ravno le duhovniki z učenjem ino pisanjem dobrih knjig, kër od Truberja noter do Kopitarja so pisavci strahovitno slovensko reč po tujšini pokazili; vsej so jo kvarili skora 300 lét, dokler ni Kopitar z svojo gramatiko 1808 tega kaženja vstavil. — Duhovniki lahko popravljajo pregreho svojih négdanjih naméstitnikov z tem:

1. Da se sami trudijo, se čiste slovenšine naučiti, kakor še jo ljudstvo nékaj bolje zune mést govori.

2. Da dobre knjige sami pišejo, ali jih iz drugih jezikov prestavljajo.

3. Da ne pustijo šolarjem za premje nerazumljivih némških knižic davati, kar se, Bogu bodi potoženo! v naših krajih telikokratí godí: take neumne igráčice se hitro v kaki kót veržejo — ino prav, vsej néso za nič. Ali to ne vpije v nebo, dnarje za nič potrositi ino mladeži razumne Slovenske bukvice (vsej jih uže za premje zadosta imámo!) pritergati?

4. Da očitno v cerkvi napovédajo dobre slovenske knjige; postavim: Keliko lét so uže sprelepe Slovenske molitvene bukvice: „Duhovni Tovars“ na svétlem, ino še le dvé leti so med nami znane!! Veliko tega, da se dobre bukvice pri nas dolgo ne poznajo, je pak tude teržtvo ž njimi krivo! Zakaj nam Ljubljanski, Celovski in drugi knižni teržci popolnih spisov svojih starših ino novih bukvic kakor Gradčki némški (tude v Gradčkih novinah) ne podávate, vsej nas je na Štajerskem dobro polovico Slovincov!!

5. Da napravijo v svojih farah bravnice, to je družbe za bukve brati, gder vsaki ob létu nékeliko vloži, da se vse bukve, kar jih je Slovenskih, pokupijo ino po fari berejo.

Ubogi otrociči se v šolah teliko trapijo z ukom — kaj jim vse to pomaga, če jim potle odrašenim bukev v roke ne daš, bukev, kake razumijo? K čemu li je še kelika si bodi njiva, ako pak neobdelovana nič ne rodi? Vsej namén visokega vladanja z šolami drugi ní, kakor da se otroci potrebne ino pridnega učijo, začnejo učiti — rečem učijo, ker se učenje tude potler ne prenehá, temuč se le podaljša samoučno z knjigami. Po tem vi vsi, ki se z učenjem otrok trudite, svojo dolžnost še le dopolnjujete, če jim odrašenim koristne bukve spravljate. S kratkim: šole začénjajo, bukve pak

ispeljujo; ti pak učitelj! davaj otroku, ko si ga brati naučil, tude brati kaj, drugače mu je nauk k ničemu. Tako družbo za knjige brati, smo v svojem kraju z velikim tekom začeli ino za tej namen vse Slovenske knjige kupili: sad tega se je skoro pokazal: lotili so se tude uže prilétni ljudje branja, da bi si lepe knjige v prid obèrniti mogli; këršanski nauk jim je bil ves polehčan, kër katekizem ino jega razlaganje sami berejo; vadijo se visoke resnice pri-predigah ino këršanskim nauku popolnoma razumeti. Ker so jim izrazi (Ausdrücke) celo znani i. t. d. i. t. d.

Prečestivredni gospodje! ne zamerite nam tega, povemo Vam svojim bratom, pretežko so nam tele reči na sercu ležale ino zdaj še le, ko smo jih v naše Novice izvalili, čutimo, da nam je leže.

Toliko uže od samih bukvic pišemo, bodi še tukaj očitna beséda prečastitimu Gospodu Francu Veritu prezaslužnemu korarju v Novem mestu v hvalo; oni so nas Slovence z naj lepšimi ino naj koristnejšimi knjigami obilno oskèrbéli ino še pristavimo: v naj čistejši ino naj glajši krajšini. Bog jih še dolgo živi, ino nič jih ne utruji, za nas pisati. Oj kako veselje imajo naši bravci, če jim rečem: Imám pa nove bukve, so jih gosp. Veriti spisali!! Smo brali stare bukve: Nebeški Cil, zložene skoz Matija Kastélca. V Ljubljani 1684. Te bukve so prenovljenja vredne! Loti se negdo Krajncov tega dela! ino pak tude za šole zapovedanih zgodb sv. pisma. Mimo vsega čutimo pomenjkanje, da še mi Slovenci imamo premálo zgodbinskih bukev, zakaj li se nigdo Robinsona ino drugih takih bolje posvétnih bukev ne loti, da bi jih prestavil, s čem bi se velika želja po branju obudila, ker se človek samih samih svetih le tude navolji? Sam Bog pak nas obvari mazanja nesramnih bukev! — Vse to se izvira iz serca, vsega vnetega za Slovence ino Slovenšino.

Cafov.

Božično praznovanje v Rimu.

Po posvečenji klobuka in meča, ki se po stari šegi katolškim knézam za boj proti nejevernikom darujeta, so na Svet Večer v večernim mraku šli sveti oče Papež iz jizb Vatikana (takó se imenuje Papežev dvor) v kapelo Siksta IV. in stopivši na vikši pastirki stol so zapeli s krepkim glasam sveto večernično pesem visokiga praznika. Vsi kardinali so zraven stregli in zjutrej na vse zgoodej so pokali topovi (štuki) iz Angelskiga Grada. Po noči so pevci Sikstove cerkve zornice (matutinum) peli, in potem je kardinal Sforca vpričo Papeža opolnočno s. mašo bral. Na božičevo jutro so se s. oče Papež, v sedilišu neseni, pred katerim so kardinali vikši škofje in škofje šli, prikazali v stolni cerkvi s. Petra in so se podali svoj pot na svoje mesto h takó imenovanemu oltarju spovedanja, kjer nobeden zunej Papeža s. maše brati ne smé. Potem, ko so na sèdeži molitev (introitus ad tertiam) opravili in po navadi vnovič obljubo pokoršine od vsih kardinalov zaslišali, so Sami vélko mašo brali. Tudi rimski deželski oblastniki so bili zraven, in so z kardinali in vsimi škofi vred s. Zakrament prejeli.

Kratkozhašniza.

(Sobazhnik.) V vafi S. je bil pred nekimi letmi moder kmet, kterimu so rekli sobazhnik, sato ki je snal dobro sobé dreti. Ne le is fofefke,

ampak tudi is drusih krajev fo hodili h njemu ljudje pomozhi ifkat, kader fo koga sobje boleli. Nekterim je dal kake sdravila, de je bolezhine sa nekaj zhafa potolashil, vezhim je pa sobé derl.

Sobé dreti, in tudi sdravila sa sobé napravljati, fe ozhe sobazhnik ni nikjer uzhil, ampak fam od febe fe je tako sbrihtal; vender ker je snal tako fladko govoriti, fo mu vse verjeli, in kteriga koli fo sobje boleli, je hitro fhel k sobazhniku. Vfi fo saupanje v sobazhniku flavili, kteriga fo bolezhine v sobeh nadleshvale, zhe ravno je marlikterim kof zhelufli odtergal, kader mu je sob ruval.

Eniga dne pride k sobazhniku fofed ozhe Anshe in mu tako govori: Ljubi moj fofed, mene grosno hudo sob boli, gnjil je, drugazh ne more biti, kakor le vun s njim; ampak vesh, hude mozhne sobé imam, le fkerbi, de vfliga vun potegnefh, de ga kaj v zheluflih ne oftane, in me fpet boleti ne sazhne. Sobazhnik pravi: Odpri ufta in pokashi sob, ki te boli. Sofed mu ga pokashe. Sobazhnik pravi: Dete! hud je, tri korenine ima, odgnit je she, teshko pojde vun, pa bo mogel iti. Le na tla fe vfedi — mu sdaj rezhe sobazhnik — in gre pozhafi po rujave klefhize, s kterimi je imel navado sobé dreti. Sdaj prime sob s klefhizami, flifne in ga s vfo mozhjo is zhelufli vlezhne, vender ne gre, ker je bil mozhno vrafhen. Sobazhnik je vlekel na vse mozh, fofed krizhal: pa huji ko je krizhal, huji sobazhnik vlekel, tako de je vbosiga fofeda dvakrat po hifhi gori in doli pervlekel, preden mu je sob isruval.

Ko fla bila narasen, vftane fofed in vprafha: Koliko fim dolshan? Sobazhnik pravi: Sizer bi bil dal en grofh, sdaj pa morafh dati dva grofha, sato ker fim dofti terpel s tvojim sobam. No, no, naj pa bo! — pravi fofed — fej fi ref imel dofti opraviti s menoj; tu imafh grofhe.

Nekaj zhafa po tem, komej je pol leta minilo, ravno tiftiga fofeda sazhne fpet grosno mozhno gnjil sob boleti, na poti proti meftu. Tako mozhno ga je bolel, de fi ni upal preterpeti do doma nasaj, sato gre v meftu h nekimu ranozelniku in pravi: Profim vaf, de bi mi sob sderli, me grosno boli. Ranozelnik hitro pripravljen rezhe: Le na ftol fe vfedite, bo kmalo; she je imel klefhize fkrivaj v roki pripravljene, de jih kmet ne vidi, ter vprafha, kteri sob vaf boli? Le praviga mi pokashite, de ga pred pofhlutam, ko ga sderem. Kmet pravi: predsadni je, v fpodni zhelufli na levi strani. Ranozelnik ga s klefhizami prime in vprafha kmeta, je ta? — Ja. Potegne in na enkrat je bil sob vun. Kmet debelo gleda, ki je bil sob takó naglo sruvan, fe zhudi in pravi: fte bolj urni, ko nafh sobazhnik. Seshe v arshet in pravi: koliko fim dolshan? Ranozelnik pravi: Defet grofhov. — O kaj toliko! Nafh sobazhnik je imel drugazh vezh opraviti s menoj, ko vi, ki me je dvakrat po hifhi gori in doli sa sob vlekel, in vender mi ni vezh ko dva grofha rajtal, vi fte pa naglo opravili in mi toliko rajtate. Ranozelnik mu pravi: Ako bi jest pred bil vedel, kakó vam vafh sobazhnik sobe dere, bi bili gotovo mogli goldinar plazhati. — Miflim, de je dan danafhni le malo takih Anshetov po kmetih.

Vifhnjagorz.

Urno, kaj je noviga?

(Goveja kuga) je po Českim še zmiraj huda, in se čez dalej bolj razširja. Do 22. Grudna

se je že v 129 vaseh prikazala in je 2063 goved napadla. Pocerakalo jih je 1044 glav, pobili so jih pa 880; ozdravilo se jih je pa dozdej le 106. — Ta strašna kuga se je pa že tudi v bližno Marksko deželo zatrosila, kjer je veliko govedine pocerakalo; bolj srečni so v Estrajhu bili, kjer so jo z tem kmalo zadušili, de so v tistih hlevih, kjer se je pokazala, vse goveda pobili in z kožo vred v globoke jame zakopali, potem pa hleve do dobriga osnažili. Okoli vasi so pa čuvaje v stražo postavili, kterim je bilo oestro zapovedano, nobene ptuje živine v vas pustiti. Našimu domorodcu, slavnemu učeniku Antonu Haynetu na Dunaju, kterimu je c. k. avstrijsko poglavarstvo to delo naročilo, gre slava in hvala, de jo je v treh krajih spodniga Estrajha, kjer se je že kuga prikazala, zaterl. Kadar je treba še zdrave goveda pobiti, dobí vlastnik živine celo plačilo za-nje, za pobito bolno živino pa le peti del njene cene.

(Smert od ogljeniga zapuha). Ni davnej, kar sta dva mladenca v Gradcu na to vižo smert storila in zopet se je enaka nesreča nekimu hlapcu na Dunaju perpetila, ki je na večer žerjavice k sebi v zaperti hlev vzel, de se je pri nji grel. Nesrečen človek je pri nji zaspal in drugo jutro so ga mertviga našli, kér ga je ogljeni zapuh zadušel. — V 6. listu lanskich novic smo od silne nevarnosti ogljeniga zapuha in hlapa žerjavice v zapertih stanicah govorili — Bog daj, de bi si nasi braveci ta poduk prav globoko v serce vtisnili!

(Smert otroka od culice). V Hote-mazah gre na Sveti Dan neka mati zjutraj v cerkev in pusti svojiga pol leta stariga otročiča brez varha domá, samo culico (Sutzel) mu v usta vtakne. Ko mati iz cerkve domú pride, najde otroka mertviga; culica mu je proti gerlu šinila in je revčika zadušila, brez de bi si bil mogel pomagati. — Že večkrat se je enaka nesreča z culico zgodila. De bi pač matere toliko pameti imele in nikoli svojih otročičev z culicami v ustih brez varha ne pušale! Povoji, zibike in culice so tri nepotrebne in škodljive reči pri izrejenju malih otrok, od kterih bom pred ko bo mogoče, slovenskim materam kaj več povedal. Vém, de se boste zavzele, ljube moje! ko boste to zaslišale — tode kmalo se boste pripričale, de resnico govorim.

Snajdba vganjke v poprejshnjimu listu je: K o k a l j.

Shitni kup.	V Ljubljani		V Krajnju	
	11. Profenza.		7. Profenza.	
	gold.	kr.	gold.	kr.
1 mernik Pfhenize domazhe ..	1	22	1	24
1 » » banafhke ..	1	21	1	24
1 » Turfhize	—	58	—	—
1 » Šorfhize	1	—	1	3
1 » Rèshi	—	54	1	—
1 » Jezhmena	—	—	—	54
1 » Profa	—	55	1	—
1 » Ajde	—	44	—	49
1 » Ovfa	—	32	—	32

Zena Prefhizhev v Krajnju.

Prefhizhi teshejshi forte po 5 kr. in pol, funt.

loshejshi „ po 4 kr. in pol, funt.

Shpèh po 13 goldinarjev zent.

Vrednik Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik Jožef Blaznik v Ljubljani.